

TÜRKÇE VE DİL BİLGİSİ

PARAGRAF- 2

PARAGRAF

PARAGRAFTA YAPI

- ⦿ Cümleler topluluğundan oluşan paragrafın yapı yönünden incelenmesi; paragrafın bölümlerini iyi tahlil edebilmek ve paragrafta verilen cümleleri biçim, anlam bakımından irdeleyebilmek demektir. Yapı ile ilgili olan sorular, cümleler arasındaki bütünlük ve cümlelerin sıralanmasıyla ilgilidir. Yapı bakımından incelenen paragraflarda, her cümle- nin kendinden önceki cümleyi takip etmesine dikkat edilmelidir.
- ⦿ Paragraf oluşturma, paragrafı ikiye bölme, paragraf tamamlama, düşüncenin akışını bozan cümle, giriş cümlesi vb. durumları ifade eden ve ölçen soru kalıpları "Paragrafta Yapı" başlığı altında değerlendirilir.

GİRİŞ CÜMLESİ

⦿ Paragrafın ilk cümlesidir. Bu cümlede paragrafta işlenecek konu ayrıntıya girilmeden tanıtılır, sonraki cümleler için ortam hazırlanır.

» İspanya'daki mimari üslubun kökeni, farklı kültürlerle dayanmaktadır.

📌 NOT

✓ Kendinden önce herhangi bir açıklama gerektirecek sözler, bağlayıcı ögeler (oysa, çünkü, özellikle, böylece, bu durumda...) bulunmaz.

SONUÇ CÜMLESİ

⦿ Paragrafın son cümlesidir. Paragrafta anlatılan konunun bir sonuca bağlandığı cümledir.

» Özetle kalp, hayatın ve canlılığın kaynağı olarak görülmüş; muhtemelen bu nedenle de ruhun kalbe yerleştiğine inanılmıştır.

📌 NOT

✓ Sonuç bildiren bağlayıcı sözler (bundan dolayı, böylece, özetle, kısacası, oysa, çünkü vb.) bulunabilir.

GELİŞME CÜMLELERİ

⦿ Paragrafın giriş ve sonuç cümleleri arasında yer alan cümlelerdir. Giriş cümlesinde ortaya konan konu, gelişme bölümünde örneklerle açıklanır.

» Koalalar oldukça sevimli ve enteresan canlılardır. Koalaların doğal ortamlarında yaşama süreleri 13 ila 18 yıl arasında değişim göstermektedir. Ağırlıkları ise 4 ila 15 kilo arasında değişebilir ve boylarının uzunluğu da yaklaşık 60-85 cm aralığındadır. Çok sevimli, uysal ve hem tembel hem de uykucu olan koalalar; kangurular gibi keselidir. 35 gün kadar kısa süren hamileliklerinin ardından doğan minnacık yavrularını keselerine koyarlar ve yaklaşık altı ay kadar bu kesede bakıp büyütürler. Bu denli sevimli olan bu canlılar, elbette korunmalı ve doğal ortamlarında yaşatılmalıdır.

Bu paragraftaki **altı** çizili cümleler, paragrafın gelişme bölümüdür. Dil ve anlatım bakımından giriş ve sonuç cümlesiyle ilişkilidir bu cümleler. Bu bölümde niteleyici sözlere ve sayısal verilere yer verilerek giriş cümlesindeki düşünceyi geliştiren ifadeler kullanılmıştır.

DÜŞÜNCENİN AKIŞINI BOZAN CÜMLE

- ⦿ Dil ve anlatım bakımından bir bütün olan paragrafta, anlatılanlarla alakasız ya da anlatılanların başka bir boyutuna değinen cümleler akışı bozan cümleler olarak ifade edilir.

PARAGRAF OLUŞTURMA

- ⦿ Dil ve anlatım bakımından paragrafta her cümle kendisinden önceki ve sonraki cümle ile ilişkilidir.
- ⦿ Cümleler çeşitli bağlayıcı sözcükler ya da anlam birlikleriyle belli bir sıraya göre birbirine bağlanır. Bu sıralamanın yapılabilmesini ölçen paragraf oluşturma sorularında da bir paragrafın cümleleri karışık bir şekilde numaralandırılır. Bu cümlelerin hangi sırayla dizilmesi hâlinde anlamlı bir paragraf oluşacağı sorulur.
- ⦿ Bazen de bu sıralama değil de sıralamaya göre ikinci, üçüncü, dördüncü ya da ilk veya son cümle sorulur.

- I. Pek çoğumuzsa yaşadığımız anı daha sonra hatırlamak için hemen hemen her gün fotoğraflar çekiyoruz.
- II. Hayatımıza bu denli yerleşen fotoğrafçılığın meslek olarak ortaya çıkışı ise 19. yüzyıla kadar gitse de fotoğraf makinelerinin kullanımı 20. yüzyılda yaygınlaştı.
- III. Kimileri meslek olarak fotoğrafçılık yaparken, kimileri hobi amaçlı fotoğraf çekiyor.
- IV. Fotoğrafçılık ışığı doğru açıdan yakalayarak görüntü elde etme işidir.

Bu cümlelerin anlamlı bir paragraf oluşturması için cümlelerin "IV - III - I - II" şeklinde sıralanması gerekir. IV numaralı cümle tanım cümlesi niteliğindedir ve giriş cümlesidir. Fotoğrafçılığın tanımının yapıldığı bu cümleden sonra, kişilerin fotoğrafçılığı farklı amaçlarla yaptıklarına vurgu yapan III numaralı cümle getirilmelidir. Bu cümleden sonra da bu cümleyi pekiştiren I numaralı cümle getirilmelidir. II numaralı cümle ise toparlayıcı bir cümledir. Bu cümlede geçen "hayatımıza bu denli yerleşen fotoğrafçılığın" ifadesi bu cümlenin sonuç cümlesi olduğunu vurgular.

PARAGRAFA CÜMLE YERLEŐTİRME

⦿ Bazı paragraf sorularında paragrafın içinden bir cümle çıkarılır, soru cümlesine alınan bu cümlenin anlam akışına göre numaralı yerlerden hangisine, hangi cümleden önce veya hangi cümleden sonra getirilmesi gerektiği sorulur. Bu tür sorularda da mantık aynı: Paragraf cümleleri dikkatlice okunmalı; anahtar kavramlar, geçiş sözleri ve bakış açısı yakalanmalıdır.

PARÇAYI İKİ PARAGRAFA BÖLME

⦿ Aynı konuyu ele alan parçada, konunun iki farklı yönünün işlenmesi durumunda o parçada iki paragrafın varlığı söz konusudur. Bu soru kalıbında da aynı konuyu anlatan iki paragraf birleştirilerek tek paragraf hâlinde verilir ve cümleler numaralandırılarak ikinci paragrafın hangi cümleden başlaması gerektiği sorulur.

PARAGRAFTA KONU

⦿ Konu; üzerinde söz söylenen, düşünce yürütülen olay ve kavramdır. Her metnin bir konusu vardır. Konu olmadan metin oluşturulamaz. Yazar, yazıda mutlaka bir konu üzerinde durur.

» Kitap, insanlardan edineceğiniz arkadaşlara benzemez. Hem vefalıdır hem de türlü türlü şahsiyeti vardır. Sizi eğlendiren, sizi güldüren, sizi düşündüren, sizi alıp başka âlemlere götüren kitaplar vardır. Uykunuz gelinceye kadar yanınızdan ayrılmayacak, uykunuz geldiği zaman da yatağınızın dibinde terk edilip kalmaya razı olacak tek arkadaş kitaptır. Onu sevmeye, onunla dost olmaya şimdiden çalışmanız lazım çünkü kitap ancak gençlikte edinilen bir arkadaşdır.

Bu paragrafa "Yazar ne ile ilgili görüş bildiriyor?" sorusunu sorduğumuzda aldığımız cevap, paragrafın konusunu bildirir. Bu parçada yazar "kitaptan arkadaş edinmek"ten söz ettiğine göre bu paragrafın konusu da "kitaptan arkadaş edinmek"tir.

PARAGRAFTA BAŞLIK

- Bir paragrafın başlığı, paragrafın neden bahsettiğini ve yazılış amacı ile ilgili ipuçları vermelidir. Başlık konuyla doğrudan ilgilidir. Başlıkta birkaç sözcükle konu en güzel şekilde ifade edilebilir.
- Paragrafta vurgulanan anahtar kavramlar başlığı ele verir.
- Başlıklar paragrafı kapsayıcı nitelikte olmalıdır.
- Başlık genellikle paragrafla ilgili kısa ve çarpıcı kavramları içerir.
- Genellikle tamlamalardan ve bağlaçla birleştirilmiş söz öbeklerinden oluşur.

PARAGRAFTA ANA DÜŞÜNCE (ANA FİKİR)

- Ana düşünce; paragrafın yazılma amacı, yazarın okuyucuya vermek istediği mesajdır. Ana düşünce, paragrafın tek cümlelik özeti olup anlatılanların özü ve sonucudur.
- Ana düşünce paragrafta tutulmuş bir ayna gibidir, paragrafın tamamını yansıtır.
- Yazarın konuya yaklaşımı olarak da tanımlanabilir.
- Paragrafın tamamında verilmiş olabileceği gibi paragrafın herhangi bir bölümünde cümle hâlinde belirtilmiş de olabilir.
- Konu birkaç sözcükle ifade edilebilirken ana düşünce genellikle cümle hâlinde (yargı bildirir) ifade edilir.

YARDIMCI DÜŞÜNCE

⦿ Ana düşünceyi desteklemek, açıklamak ve geliştirmek amacıyla paragrafta kullanılan ayrıntılar yardımcı düşünce olarak adlandırılır. Paragrafta bir tane ana düşünce bulunurken birden fazla yardımcı düşünce bulunabilir.

» Çocuklarımıza dünya dili (!) öğreteceğiz diye kendi dilini bilmeyen; dilini bilmediği için değerlerinden uzaklaşan bir toplum yaratıyoruz, farkında mısınız? Sokaklarda kendi dilimiz yok, “cafe, showroom, plaza” var artık. Güzelim “evet” ise yerini çoktan “okey”e bıraktı. Daha da kötüsü çocuklarımıza sınavlarda atasözlerini ve deyimleri sorar hâle geldik ve ne acıdır ki çocuklarımızın yüzde doksani bu sorulara yanlış yanıtlar veriyorlar. Bu da yetmezmiş gibi kendi dilini tam öğrenememiş çocuğa, ilkokul sıralarında yabancı dil eğitimi veriyoruz.

“Çocuklarımıza yabancı dil eğitiminden önce ana dil eğitimi vermeliyiz.” ifadesi bu paragrafın ana düşüncesi iken “Yabancı sözcükler sokaklarımızı işgal etmiştir.”, “Henüz kendi dilini öğrenememiş çocuklarımıza yabancı dil eğitimi verilmektedir.”, “Değerlerinden uzaklaşmış bir toplum hâline gelmişiz.”, “Atasözü ve deyimlerimiz çocuklarımız tarafından bilinmemektedir.” vb. ifadeler de paragrafın yardımcı düşünceleridir.

SORUYA KARŞILIK YAZILAN PARAGRAF

- ⦿ Bu tip sorularda, paragraf seçeneklerdeki sorulardan birinin cevabıdır. Paragrafın hangi soruya karşılık olarak yazıldığını bulabilmek için paragrafta ne anlatıldığını bulmak gerekir. Paragrafta ne anlatıldığı bulunduğundan sonra dil ve anlam olarak paragrafla uyum içinde olan soru cümlesi kolaylıkla bulunabilir.
- » Mesleğe yeni başlayanlara mesleklerini sevmelerini, hastalara yardımcı olmalarını öneririm. Bürokrasi nedeniyle bunalan hastalar eczanede sadece ilaç almak değil, rahat etmek, ilgi görmek isterler. Sorunları konusunda onlara yardımcı olmanızı beklerler. Meslektaşlarımız da bunu sağlamalı, sağlık danışmanı rolünü severek yerine getirmelidir.

Bu parçadan eczacı birinin mesleğe yeni başlayanlara öğütte bulunduğu çıkarımında bulunabiliriz. O zaman bu sözler "Genç meslektaşlarınıza neler tavsiye edersiniz?" sorusuna karşılık söylenmiş olabilir.

ANLATIM BİÇİMLERİ

AÇIKLAYICI ANLATIM (AÇIKLAMA)

- ⦿ Bir konuyu açığa kavuşturmak, herhangi bir şeyle ilgili bilgi vermek amacıyla kullanılan anlatım biçimidir.
- » Nasreddin Hoca, Türk dünyasında müşterek bir fıkra tipi, komşu ülkelerle edebî ve sosyal ilişkilerde bir mizah köprüsüdür. Dünya mizah edebiyatında, Adriyatik Denizi'nden Japon Denizi'ne kadar geniş bir alanda fıkraları dilden dile dolaşan şöhretli bir tip olarak bilinmektedir.

ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM (ÖYKÜLEME)

- ⦿ Olay anlatımının ön planda olduğu, okuyucuyu olayın içinde yaşatmanın amaçlandığı, hikâye unsurlarının bulunduğu anlatım biçimidir.
- » Vaktiyle bir padişah varmış. Paraya, altına pek düşkünmüş. Her vakit Tanrı'ya "Neyi tutsam altın olsun." diye dua edermiş. Bir gün Hızır Aleyhisselam gelmiş, ne istediğini sormuş; o da "Ne tutarsam altın olsun." demiş. Hızır "Yarın bu vakitler abdest al, Allah'a dua et, neye elini sürersen altın olacak." demiş. Her şeye elini sürmüş altın olmuş.

TARTIŞMACI ANLATIM (TARTIŞMA)

- ⦿ İleri sürülen bir düşünce savunulurken başka bir düşüncenin de yanlışlığının ifade edildiği anlatım biçimidir.
- » Deneme yazmanın makale yazmaktan zor olduğunu söyleyenlere katılmıyorum. Deneme yazmak makale yazmaktan daha kolaydır. Çünkü deneme yazarını kısıtlayan hiçbir durum yoktur. Yazar, konusunu belirledikten sonra düşüncelerini içinden geldiği gibi yazar.

BETİMLEYİCİ ANLATIM (BETİMLEME)

- ⦿ Varlıkların, olayların veya durumların zihinde canlandırılacak biçimde anlatıldığı anlatım biçimidir.
- » Her iki yanı ağaçlarla kaplı bir ırmağın ve gitgide silinen gecenin kıyısında sessiz sedasız yürüdük. Acı bile duyulamayacak kadar soğuk, çöllerden daha ıssız bozkırda ışığın gülümseyişini bekledik. Sırlarla dolu ama her günü bayram şehirlerde yitirdik kendimizi.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

TANIMLAMA

- ⦿ Varlık veya kavramların belirgin özellikleriyle tanıtılmasıdır. Tanım cümleleri ya "... denir." ya da "...dir." şeklinde biter. Anlatılan varlık ya da kavramla ilgili "Nedir?", "Kimdir?" sorularının yanıtını içerir.
- » "Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araçtır." cümlesinde tanımlama vardır, dilin tanımı yapılmıştır.

KARŞILAŞTIRMA

- ⦿ Aralarında benzerlik ya da karşıtlık bulunan varlık veya kavramların bu özelliklerinin ortaya konmasıdır. Bu yolla anlatılanlar, kavramlar arasındaki benzer ve farklı özellikler yardımıyla daha anlaşılır olur.
- » Şinasi'den başlayarak yeni bir şiir dili kurmak için gösterilen çabaların nasıl bir yoldan geçtiğini biliyoruz. Şinasi'nin "kolay anlaşılma"tan başka bir kaygı taşımayan, Türkçe fakat cansız dili, Ziya Paşa ve Namık Kemal'de daha canlı fakat daha az Türkçedir.

ÖRNEKLEME (ÖRNEKLENDİRME)

- ⦿ İleri sürülen düşünceyi somutlaştırmak için örneklerden yararlanmaktır. Soyut olan düşünceyi somutlaştırma, görünür kılma çabasıdır.
- » Sanatta klasik eser, üstünden asırlar geçtiği hâlde tazeliğini muhafaza edebilen insan yaratmalarıdır. Akropol böyledir. Ayasofya böyledir. Anadolu'nun her yerine dağılmış Selçuk eserleri böyledir. Mimar Sinanlarımızın, Acemi Alilerimizin ve daha birçok Türk mimarlarının bıraktıkları deha mirasları böyledir.

KİŞİLEŐTİRME

- ⦿ İnsan dışı varlıklara insana ait özelliklerin verilmesidir. Böylece anlatımın daha canlı ve sanatsal kılınmasıdır.
- » Şimşeklerin çaktığı, yıldırımların düştüğü, ortalığı kasıp kavuran bir fırtınadan sonra bir karabuğday tarlasının yanından geçenler görürler ki tarla yanmış, kapkara kesilmiştir. Alev alev bir ateş geçmiştir sanki tarlanın üstünden! O zaman çiftçi bunu, “yıldırım işi” diye açıklayacaktır. Ama acaba niçin yıldırım düşmüştür o tarlaya? Bu konuda serçeden duyduklarımı anlatmak istiyorum size. Serçeye de bunu bir karabuğday tarlasının karşısındaki yaşlı bir söğüt ağacı anlatmış.

Bu parçada serçenin ve söğüt ağacının konuşması, metinde bu varlıkların kişileştirildiğini gösterir.

BENZETME

⦿ Aralarında çeşitli ilgiler bulunan varlık veya kavramlardan benzerlik bakımından nitelikçe zayıf olanın güçlü olana benzetilerek anlatılmasıdır.

» Bir ihtiyar gibi bel vermiş çatı... Çatıda yüzükoyun dizilmiş kiremitler ve baykuş gibi tünemiş baca... Duvarları parça parça tenekelerle kaplanmış gecekondunun duvarının başında pencereler... Penceredeki yağ tenekelerinde açmış allı morlu çiçekler... Çiçeklerin ardında eskimiş tül perdeler...

Betimleyici anlatımın kullanıldığı bu parçada yazar; çatıyı ihtiyara, bacayı baykuşa benzetmiştir.

TANIK GÖSTERME (ALINTI YAPMA)

- ⦿ Anlatılmak istenilen düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanılarak açıklanması yoludur. Düşünceyi desteklemek amacıyla başkalarının aynı konuda söylediği sözler, yazı içerisinde alıntı olarak gösterilir. Bu sözler genellikle tırnak içinde verilir.
- » Sanatı bir yansıtma olarak görmek yüzyıllar boyu devam etmiş ve zamanımıza kadar gelmiş bir kuramdır. Bu görüşü savunanların sık sık başvurduğu “ayna” benzetmesi de düşüncelerine ışık tutan açıklayıcı bir benzetmedir. Lucas de Heere (Lukas Dö Her), on altıncı yüzyılda Van Eyck’in (Van Ayk) resimlerini överken diyor ki: “Bunlar ayna, evet resim değil ayna bunlar.” Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinci) de resimle ayna arasındaki benzeyişe işaret eder: “Eğer yaptığınız resmin, doğada konu olarak seçtiğiniz nesnelere tam benzeyip benzemediğini anlamak istiyorsanız bir ayna alın ve bu nesnelere orada nasıl yansıdığına bakarak aynada gördüğünüzü resminizle karşılaştırın.”

SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA

- ⦿ Düşünceyi güçlü ve inandırıcı kılmak için sayısal verilerin kullanılmasıdır. Okuyucu, sayısal verilerin etkisiyle düşünceyi daha inandırıcı bulur. Anlatılan düşünceye, inandırıcılığı ve güvenilirliği en üst düzeyde tutmak için yazar, bilimsel araştırmaların sonucu ortaya çıkan sayısal verileri kullanır.
- » Paris'teki Louvre Müzesi, dünyanın büyük ve ünlü müzelerindedir. Değerli sanat eserlerine ev sahipliği yapan müze, 2006 yılında 8,3 milyon ziyaretçiyle, dünyanın en çok ziyaret edilen sanat müzesi olmuştur. Rönesans döneminin özelliklerini taşıyan bir kale olarak yapılan bina 1793'te müzeye dönüştürülmüştür. Daha sonra, yapılan ek binalarla büyütülmüştür. Müze avlusunun merkezine, 1989 yılında Louvre Piramidi yapılmıştır. Louvre Piramidi, müzede yürütülen büyük yenileme çalışmalarının da ilk adımı olmuştur. Mona Lisa'nın sergilendiği Carre Galerisi de bu çerçevede yenilenmiştir.

Parçada kullanılan sayısal veriler, ilk cümlede verilen düşünceyi destekler niteliktedir. Bu veriler düşünceyi inandırıcı kıldığından metinde sayısal verilerden yararlandığı söylenebilir.